

TÜRKİYE'DE DİN SÖMÜRÜSÜ VE LAİKLİK

Prof. Dr. NEŞET ÇAĞATAY

“Çalış dedikçe şeriat çalışmadın durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun,
Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya,
Zavalı dini çevirdin onunla maskaraya.

MEHMET ÂKİF ERSOY

Genel olarak, dünya işlerini din kuralları ile yönetmemek, dini, kişinin özgürce inanmasına bırakmak diye tanımlanan laiklik kavramının bizde türlü yönlerle çekilmesi, din anlayışındaki çelişkilerden ileri gelir. Bu nedenle işin sadece yasal yönünü ele almak konuyu açıklığa kavuşturmaz.

Bu nedenle burada önce, bizde islam dininin çoğu çevrelerde gerçeğe aykırı olarak anlaşılışı, topluma öyle gösterilmek istenişi ve bunların nedenleri üzerinde durmak istiyoruz.

Bir ülkede ibadet ve din eğitimi ora halkının kendi dili ile yapılmazsa ve hele dinin gerçek kuralları, bunların asıl nedenleri ve amaçları doğru olarak anlatılmazsa o ülkede din konusu bağnazlığa, biçimselliğe bürünür ve kutsal inançlar sömürüsüne açık bir ortam oluşur¹. Bir kez bu yol açıldı mı da bundan yararlanan çıkarıcı sömürücüler bu ortamın sürüp gitmesi için halkın gerçek din kurallarını öğrenmemesi yolunda ellerinden gelen her şeye başvururlar: Her mahallede Kur'an kursları açıp çocuklara mânâsını bilmedikleri Kur'an'ı ezberleterek onların körpe dimağlarını mahvetmeye, teknik ve yapıcı düşüncenin gelişmesini yoketmeye çalışırlar. Oysa ki Kur'an âyetleri, kişinin ve toplumun yaşam kurallarını onlara bildirmek için Peygamberin kalbine doğrulmuştur.

Hiç olmazsa namaz sûrelerinin türkçe anlamları halka öğretilse, Tanrının neleri buyurduğunu, neleri yasakladığını, hangi iyi şeyleri öğütlediğini anlarlardı ve böylece, din sömürücülerinin din

¹ Bakınız, Bülent Dâver, Türkiye Cumhuriyeti'nde laiklik, 1955, Ankara, sayfa: 168 ve sonrası.

kuralları diye yutturdukları hurafeleri, “benim için haram olan partim için helaldır” diyen, bir vakit namazını dört beş yerde hem de abdestsiz kılanların samimiyetsizliklerini de öğrenmiş olurlardı.

Böyleleri, içindeki gerçekleri anlamasınlar diye, yıllarca Kur’anı Türkçeye çevirtmek istemediler. Türkçeye çevirisi aynı nitelikte olamazmış. Arapça kutsal dilmış... Niçin aynı nitelikte olmasın? Anlamını hiç bilmeden robot gibi okumak ya da ezberlemek daha mı iyi? Hem, anlamı bilinmeden Tanrının buyruklarının, yasaklarının neler olduğu nasıl anlaşılır? Ta... Selçuklular devrinden beri Kur’an Türkçeye çevirilmiştir ki günümüze dek bunların sayıları yüzelliyi geçmiştir.

Arapçanın kutsal dil oluşuna gelince: Peygamber Hz. Muhammed Arap olduğu, sadece arapça bildiği için Kur’an, zorunlu olarak arapça vahyedilmiştir. Öte yandan, Kur’andan önceki üç kutsal kitabın yani, Tevrat’ın, Zebur’un ve İncil’in kimi yahudice (ıbranca), kimi âramca ve süryancadır. Üstelik o dillerden âramca ve süryanca, bugün konuşulmaz yani ölü dildirler.

Bu bilgin geçinen bilmezler, Tanrının Peygambere arapça söylediğini sanırlar. Tanrının herhangi bir dille konuştuğunu, onun bir dili olduğunu söylemek onu insan gibi kabul etmek olur ki bu, küfürdür.

Büyük islam bilgini ve “Hanefî mezhebi” nin kurucusu İmam-ı Âzam Ebu Hanife Nûman b. Sâbit (699-767), arapça bilmeyen İranlıların, namazı, Kur’anın Farsça çevirisi ile kılabileceklerini söylemiştir. Fars dili ile ibadet edilir de Türkçe neden edilmez? Üstelik, bizim eski din adamlarından kimileri, yanlış olarak “Kim ki öğrenir fârisî—Gider dinin yarısı” demekle o dili müslümanlık dışı saymışlardır. Bu düşüncedeki din adamları, İmam-ı Âzam’ın, Farsça ile ibadet edilebileceği fikrinden, sonradan caydığını söylemişlerdir. Bu, onun hangi eserinde yazılıdır?

İmam-ı Âzam gibi, dini iyi anlıyan, akılcı büyük bir kişi, sonradan cayacağı sözü, hele dinî bir konuyu aslâ söylemez. Kılınabileceğini söylemiştir ve caymamıştır. Doğrusu, mantıkısı ve dinin gerçek amacına uygun olanı da budur. Öte yandan, İmam-ı Âzam’ın ünlü iki talebesi: İmam Muhammed (750-805) ve Ebu Yusuf Yakub (728-798), Âciz kaldığı zaman Kur’anın çevirisi ile ibadet edilebileceğini kabul etmişlerdir.

Dini ve Kur'anı böyle anlayanlar, bütün okullara din dersleri, ahlak dersleri diye, dinle de ahlakla da pek ilgisi bulunmayan, gazetelerde, radyo ve televizyonlarda eleştirilen bir sürü konularla Türk Eğitim programlarını, eğitimin birleştirilmesi (tevhid-i tedrisat) ilkelerini altüst etmeye, ülkeyi çağ dışına itmeye çalışırlar.

Din ve ahlak şampiyonluğunu yapan kişilerin türlü yolsuzluk ve haksızlıklarını hergün bir sürü örnekleriyle gören, gazete ve dergilerde okuyan gençler, sırf din dersi okuyarak nasıl dindar, nasıl ahlaklı olurlar? Kaldı ki Türkiye, halka zorla namaz kıldırıldığı, oruç tutmayanlara işkence yapıldığı, her mahallede Kur'an kurslarının, medreselerin bulunduğu sıralarda, teknik ve ekonomik bakımlardan Avrupa'nın en geri ülkesi idi.

Eğer bütün okullarda din ve ahlak dersleri okutulmakla dindar ve ahlaklı kişiler yetiştirmek mümkün olsaydı, bütün dünya ulusları bu yolu izler ve dünyada herkes dindar ve ahlaklı olurdu.

Medreselerde skolastik öğrenimin sürdürüldüğü yüzyıllar boyunca, buralarda on, onbeş yıl okuyanlar, bir dilekçe yazmaktan, sattığı, aldığı malların, vergisinin, algısının hesabını yapmaktan, kendi bütçesini düzenlemekten âciz idiler. Onbeş yirmi yıl arapça okudukları halde Kur'an âyetlerinin anlamını da bilmezlerdi.

TANRI İNANCI:

Dindar görünen ve aydın geçinen kişilerin büyük çoğunluğu Allahı, elli kollu bir varlık olarak tasarlar, yani onu insan gibi sanıp "anthropomorphisme" e saparlar, yalnız üstünde yaşadığımız yer-yuvarlağının sahibi gibi anlarlar. Cenneti, cehennemi de yeryüzünde sanırlar.

Böyle bir anlayış, Allahı küçük görmek ve onun gerçek ululuğunu anlamamak olur... Uzaklığı, genişliği milyonlarca ışık yılı ile ölçülen gökboşluğunda milyonlarca başka dünyalar, belki onlar üstünde de milyonlarca yaratıklar vardır... İşte Allah, bu uçsuz bucaksız boşluktaki dünyaları, âlemleri, büyük yıldızları, değişmez, sağlam fizik, kimya ve matematik kuralları ile ayakta tutan, yaşatan, görünmez ulu bir güçtür. İslâmiyet de onu böyle anlamış ve bu nedenlerle onun için: "doğmamış doğurmamıştır, durduğu bir yer yoktur, herşeyi bilir, görür, göklerin ve yerin sahibidir" diye tanımlamıştır.

Tanrının cenneti de cehennemi de bu dünya üzerinde olmamak gerektir. Bütün gök boşluğundaki dünyaların ve oralandaki varlıkların cenneti de cehennemi de bizim dünyamızınki ile ölçülemez. Bütün gök boşluğu dünyalarındaki varlıkların da hesabı sorulacağı mahşer yerinin nerede ve nasıl olduğunu bilemeyiz.

Bütün bunları düşünemeyen zavallı çıkarıcı bağnaz, Tanrıyı, masallardaki, bir dudağı yerde bir dudağı gökte diye anlatılan dev gibi bir şey, cennet ve cehennemi de dünyanın şurasında burasında tasarlar, cahil halkı da böyle saçma, anlamsız bir din anlayışı ile korkutmaya çalışır.

Yeri, göğü, kâinâtı, bütün güzel şeyleri yaratan ulu Tanrı, umacı gibi tasarlanamaz. Tanrıdan korkulduğu için değil, sevildiği için buyruklarına, yasaklarına uyulmak gerektiği anlatılmalı; çünkü “nefret ettirmeyin, müjdeleyin” buyuruluyor... Kişi Tanrıyı gerçek nitelikleri ile anlarsa dini de, ahlakı da, insanlığı da daha sağlam olur. Allahı böyle sağlam bilgilerle, gerçek ululuğu ile kavramıyanlar bu kanıtlara inanmaz ve bunları anlatanlara “inancımı zayıflatıyor” diye kızarlar bile. Böylelerin inancı ve Allah anlayışı sağlam değilse zayıflar; imanı inançlı, bilinçli ve köklü ise zayıflemeyebilir, tersine daha da güçlenir.

Bu konuda kişilere gerçekleri öğretmemenin büyük sorumluluğu, günahı, Millî Eğitim Bakanlığında ve Diyanet İşleri örgütündedir; çünkü birincisi, yurt çocuklarını okullarda, ikincisi, yetişkinleri ibadet yerlerinde eğitmek ve aydınlatmak durumundadırlar. Çok acı bir gerçektir ki bu iki kuruluş da bugün bu görevlerini yerine getirmekten uzaktır. İkisinin de bu gerçekleri anlatacak yeterli elemanları yoktur. Bir zamanlar hiç olmazsa yılda bir kez, yukarı basamaklardaki din adamlarını kurs yerlerinde toplayıp dinin ana sorunları, ilkeleri üzerinde, yetenekli kişiler eliyle eğitiliyorlardı. Şimdi buna gerek duyulmuyor. Duyulduğu zaman da konferans vermek, eğitmek üzere çağırılanların, kendi düşüncelerinde olmasına özen gösteriliyor. Böyle olunca da değişen bir şey olmuyor.

Ülke yönetiminin yüksek basamağında bulunan ve yurdun uygarlık alanında ilerlemesinin sorumluluğunu taşıyanlar, iki yılda ikiyüz yirmibeş imam hatip okulu açmakla öğünüyorlar. Yurdumuzun onbinlerce köyünde hâlâ ilkokul yokken, halkımızın yüzde ellisi hâlâ okuyup yazma bilmezken, bin dört yüz yıllık şeriat düzeni özlemi

ile kurulup Atatürk ve devrim düşmanlığı aşılarmaya çalışılan bu okulların on katı teknik okullara ihtiyacımız varken yapılan böyle bir konuşma, ülkemizin mânevî kişiliğine hakarettir.

Almanya'ya fabrika satacağız palavrası savuranlar, ya o fabrikaları teknik okulu bitirenlerin yapabileceklerinden habersiz, ya da halkla alay ediyorlar. Halk bu yalanları, aldatmacaları anlamasın diye kültüre hizmet eden okullar açılmıyor, açılanlarda da öğretim yapılmaması için elden gelen engele başvuruluyor. Bütün bu engellere rağmen halk uyanıyor, gerçekleri anlıyor.

İBADET NEDİR?

Arapça bir sözcük olan (abd) kul, (ibadet)de kulluk demektir. Kulluk ise, Tanrının isteklerine uygun davranışlarda bulunmak, yasaklarından sakınmak, buyruklarını yerine getirmek, öğütlerini tutmaktır.

Bizde ibadet deyince sadece, namaz kılıp oruç tutmak ve hacca gitmek anlaşılır. İslamın beş şartının en önemlisi olan şahadet kelimesinin anlamını, kelime-i tevhid ile kelime-i şahadetin farkını bile çoğu kişi tam bilmez.

Oruç ise, şeker hastalarına, ülserlilere, böbrek ya da kalb hastalarına, ayakta duramıyan halsizlere, ihtiyarlara tutturulmak istenir. Orucu bozan türlü cinsî konuların en ince ayrıntılarına dek bilgi verildiği halde, hiç bir Ramazan ayında, sağlık durumları ve çalışma alanları nedeni ile kimlerin oruç tutamayıp kimlerin tutabileceği, gereği gibi açıklanmaz.

Bugün, sağlık durumları ve iş kolları bakımlarından kimlerin oruç tutup kimlerin tutamayacağı doktorlar tarafından bilinir. Kendilerine sorulsa geniş bilgi verirler, bu bilgiler de radyo ya da televizyon aracılığı ile halka duyurulur. Zaten Kur'anda, hastalıkları, görevleri dolayısıyla ya da başka nedenlerle oruç tutamayacak kişilerin, ya sonradan tutmaları, ya da her oruç günü için bir yoksulu bir gün doyurmaları bildiriliyor².

² Bakınız: Kur'an-ı Kerim, Bakara sûresi, 183-184. âyetler. Bu âyetlerde oruç hakkında şöyle deniyor: "Ey iman edenler! Oruç, sizden öncekilere olduğu gibi sizlere de farz olundu; ta ki günahlardan sakınasınız. Oruç sayılı günlerdir. içinizden o günlerde hasta olanlarla yolculukta bulunanlar oruç yerse, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde oruç tutar. Oruca güçlkle dayananlar, bir yoksul

Haccın uygulanışı da Türkiye’de, gösteriş ve ticaret doğrultusuna yöneliktir. Hacca gitmek için gerekli koşullardan biri olan parasal güçten yoksun olanların hacca gitme yükümlülükleri yokken, tarlasını takkasını, ticaret, sanat ve tarım araç ve gereçlerini satarak, ya da borç alıp çoluk çocuğunu sıkıntıda bırakarak gidenler, bedensel gücü olmıyanların hac yükümlülüğü bulunmazken, kendi yerlerine ya da hac ödevini yapamadan ölmüş yakınları yerine vekâleten bir başkasını göndermeler gibi acaip davranışlar, döviz kıtlığından, zorunlu ihtiyaç maddeleri bile dışardan getirilemezken beş on kuruşluk maddî kazanç ve gösteriş için üç beş, hattâ daha çok kez ve ticaret amacıyla hacca gitmeler . . . Böyle, koşullarına uygun olmıyan hacların hiç biri kabul olmaz. Böyle birden çok hacca gidenler, öyle yapacaklarına, yoksullara yardım etseler, okul, hastahane yaptırırsalar, ağaç dikseler çok daha hayırlı bir iş görmüş olurlar. Hac, para ve bedence yeterli, özgür ve bâliğ müslümanlara, hac yollarının açık ve güvenli bulunduğu zamanlarda ömür boyunca bir kez gitmek farzdır.

Burada önemli bir konu da hacca giden Türklerin orada kestikleri kurbanların, Suudî Arabistan Hükûmetince çukurlara gömülmesidir. Bu, açıkça haramdır. Bu kurbanlar, dînen Türkiye’ye geldikten sonra ve hacının kendi evinde de kesilebilir. Her ne hikmetse, Diyanet İşleri Başkanlığı hiç bir zaman bu durumu halka duyurmuyor ve burada kesilmesini tavsiye etmiyor. Her yıl yüzelli bin Türk hacca gidiyor ve yüzelli bin kurban kesiyor. Her kurbanı orada bin liraya alsa, yüzelli milyon liramız toprağa gömülüyor demektir. Bu da bizdeki ters din anlayışına canlı bir örnektir. Bu para ile enaz yüzelli köy okula kavuşurdu.

Namaz: Bize Farsçadan geçmiş bulunan “namaz” sözcüğünün Arapçası “salât” tır. Aslında bu sözcük Arapça da değildir; İbranicedir. Anlamı dua demektir³.

(Salât) sözcüğü, Fîrûzâbâdî’nin (Ebu Tahir Muhammed b. Yakub: 1329 - 1414) yazıp, Mütercim Âsım Efendi’nin (1755 - 1820)

besleyerek fide verirler. Gönül isteğiyle hayır işleyen kişi hayır kazanmış olur. *Oruç tutmak, bilerseniz sizin için daha iyidir.*

Müslümanlıktan öncekilere de orucun emredildiği hakkında bakınız: Matta İncili, VI, 16-17. âyetler; Luka İncili, V, 30-32 âyetler.

³ Bakınız: Arthur Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur’an*, sayfa: 197-199. Kahire, 1938.

Türkçeye çevirdiği “Kaamus” adlı diksiyonerde şöyle tanımlanmaktadır: “al-salât, zekât vezninde dua anlamınadır ve rahmet ve günahlardan bağışlanma isteme anlamlarınadır. Açıklayıcının dediğine göre dua anlamında gerçektir ve isimdir ... ve rahmet ve istiğfar anlamlarında mecaz-ı lüzûmidir ki Hak Taalâya müsned olursa rahmet ve melâikeye müsned olursa istiğfar anlamı kastolur... Ve Tanrı tarafından Resul hakkında sâdir olursa Peygambere iyi övgü anlamına gelir ve eğilip yere kapanmayı içine alan özel ibadete denir ki namaz tâbir olunur. Duayı içine alan özel ibadete denir ki namaz olarak bilinir. Duayı kapsadığı için bu ad verilir ve bu anlamda da isimdir... “al-salavat” salât sözcüğünün çoğuludur ki namaza denir ve yahudi kiliselerine denir ki “havra” tâbir olunur. Bunun da tekili “salât” tır. İbadet yeri, ibadette isimlendirilmiştir. Bunun aslı “saluta” idi ki ibrancadır.”⁴

Kur’anda kulların sık sık dua etmeleri buyuruluyor. Örneğin Bakara sûresinde: “Kullarım beni senden sordukları zaman onlara de ki ben pek yakınum. Bana dua ve niyaz edenlerin dualarını yerine getiririm. Onlar da benim çağırırma kulak versinler. Bana inansınlar ki doğru yolda yürüyüp selâmete kavuşsunlar...”⁵

Namaz vakitleri ve rek’at sayısı, türlü müslüman ülkelerde değişik biçimde uygulanmaktadır. Örneğin Mısır’da ve Suudî Arabistan’da yalnız farzlar kılıyor. Sünnetleri kılıyorlar. Bizde ise sünnetler bile farz haline getirilmiş. Örneğin, iki rek’at olarak farz olan cuma namazları onaltı rek’ata çıkarılmıştır. Hindistan’daki ve Pakistan ile Bengladeş’teki müslümanların çoğu, beş vakit namazı, (sabah, öğle - ikindi, akşam - yatsı) olmak üzere üç vakitte kılıyorlar. Oralarda bulunduğum sıralarda gördüğüm bu durumun nedenini kendilerinden sorduğumda “geçim sıkıntısı ve çalışma koşulları dolayısıyla beş vakit kılmak işleri engelliyor. Hz. Peygamber de sıkışık durumlarda böyle yapmıştır. Biz de, öğle ile ikindiye, akşamla yatsıyı birleştirip üç vakitte topluyoruz” dediler. Gerçekten Hz. Peygamberin böyle yaptığı zamanlar olmuştur.

Müslümanın, namaz, oruç gibi Allaha karşı olan borçlarından ayrı bir de, insanlara karşı olan borçları vardır. İbadet, kişiyi olgun,

⁴ Bakınız: Firûzâbâdî, Kamus. Mütercim Âsum Efendi çevirisi, cilt: IV, sayfa: 1043. İstanbul, 1305. ikinci baskı.

⁵ Bakınız: Kur’an-ı Kerim, Bakara sûresi, âyet: 186.

başkalarının malına, canına, onuruna saygılı, görevinde, sözünde doğru, devlete, millete karşı olan ödevlerinde dürüst davranan bir duruma getirme amacını güder. Başkasının malına, canına, onuruna saldıranların, iftirayı, yalanı, dedikoduyu âdet edinenlerin, görevlerini kötüye kullanıp devlet malına hıyanet edenlerin, çalanların, müslümanlığın koruyucusu rolünü oynamaya kalkması çok gülünçtür.

İslâmiyetin asıl amacı, toplumu uygarlığa yöneltecek bilim, sanat öğrenmek, çalışarak ailesine, yurduna hayırlı işler görmek, adaletli, merhametli, başkalarına yardımcı kişiler yetiştirmektir. Bunların hepsi birer farzdır. Kur’anda namaz, oruç, zekât gibi farzlar için nasıl buyruklar varsa, bunlar için de kesin buyruklar vardır. Bunlar da ayrı ayrı ibadettirler. Zaten kıldığı namaz, tuttuğu oruç kişiyi olgunlaştırmıyorsa, gerçek kulluk yerine getirilmiş sayılmaz. Şu âyet ve hadisler bunu açıkça göstermektedir: “kılınan namaz, kişiyi kötülükten, kabalıktan alakomuyorsa, namazı onu, Tanrıdan uzaklaştırıyor demektir”, “nice oruç tutanlar vardır ki tuttıkları oruçlarından yanlarına kalan şey açlık ve susuzluktur”, “Bir saat bilim yolunda çalışmak altmış yıl ibadetten daha hayırlıdır”, “bir günlük adalet görevi yapmak altmış yıllık ibadetten daha hayırlıdır”. Bu anlamda daha bir çok âyet ve hadis vardır.

Bunlar halka anlatılsa, ömrünü adaleti yerine getirmekle geçirmiş büyük bir hukukçumuz, rahmetli Ümrân Öktem’in cenaze namazını kıldırarak istemeyenler, mezarına saldıranlar, ne büyük günah işlemekte olduklarını anlarlardı. Çünkü yine bir hadiste “müslümanların en şerefli, eliyle diliyle halkı tedirgin etmiyendir”. Başka bir hadiste “müslümanlık, güzel ahlaktan ibarettir” deniyor.

Bir kutsal hadiste Tanrının, kullarının kendine karşı yükümlülüklerindeki eksikliklerini bağışlayabileceği, ama kul ile kul arasındaki hak geçikliklerini bağışlayamayacağı bildiriliyor. Kul hakkı çok önemli.

Son zamanlarda bir de banka düşmanlığı ortaya çıktı. Fâiz haram imiş ve bankalar kaldırılıp ticaret şirketleri kurulacakmış, halk oralara ortak edilecekmiş. Ayrıca kurulacak sandıklar, halka faizsiz ödünç para verecekmiş.

Bunu söyleyenler önce kendileri böyle sandıklar kurup bütün paralarını oraya yatırıp faizsiz ödünç para versinler bakalım. Bu sandık işinde çalışanların aylıkları nereden çıkacak? Sandığa konan paradan verilse yarısı aylıklara gider.

Kur'an âyetlerine göre haram olan faiz değil, ribâdır. Yani kat kat faiz ki halk buna tefecilik der. Tefeciler ise, halkın muhtaç ve sıkışık durumlarını fırsat bilip, beş on aylık kısa süreler için bile yüzde yüz, yüzde ikiyüz faiz alarak onların yıkımına neden olurlar. İşte haram olan budur. Yoksa bir adam yüzde onbeş yirmi arasında yıllık faiz vererek borç alıp ev yaptırır, sermayesini genişletirse, işini gördüğü için bankaya dua bile eder.

Anadolu Selçukluları zamanında yüzde yirmi beşe dek faiz işlemleri yürütüldüğünü biliyoruz. Fatih Sultan Mehmet 24000 altın vakfetmiş, bunların faizi ile yeniçerilerin et istihkaklarının fiyat artışlarının karşılanmasını şart koşmuş⁶. Ayrıca günümüzde de, Mısır'daki Camiül-Ezher şeyhi (başkanı) Mahmut Şeltut da, banka faizlerinin, hisse senetleri ile tahvillerin haram olmadığına dair geniş bir bildiri yayımlamıştır⁷.

Banka olmayınca ekonomik hayat durur, güven ortadan kalkar. Osmanlı halife - sultanları bile yüzde onbeşe dek faize izin vermişlerdi. Bu oran'ın üstünde fâiz alanların cezalandırılacağı hakkında zaman zaman fermanlar çıkarılmıştır⁸. Yıllık yüzde on onbeş fâiz için kıyamet koparanlar, ticarete karaborsacılığa, istifçiliğe, fırsatçılığa, bir haftada, bir ayda devreden mallarda bile yüzde ikiyüz üçyüz gibi yüksek ve fâhiş kârlara bir şey demiyorlar. Ticaret işi başka imiş... Böyle hak, hukuk ve din anlayışı olmaz. Normalin üstündeki kâr sınırları ve kazançlar haramdır.

Bizde bir acailik de İslâmiyet hakkında çoğu kulaktan dolma bilgilere sahip, ana kaynaklardan habersiz kişilerin kendilerini otorite saymaları, üstelik islâmî konularda herkesin kendisi gibi düşünmesini, inanmasını istemesidir. Böyle davranmaya kimsenin hakkı yoktur.

⁶ Bakınız: Neşet Çağatay, Osmanlı İmparatorluğunda riba-fâiz konusu, para vakıfları ve bankacılık. Vakıflar Dergisi, cilt: IX, sayfa: 39-66. Salih Ahmet el-Ali, Hicri birinci yüzyılda Basrada sosyal ve ekonomik düzen, Bağdad, 1953, Matbaa-i Maarif. Maxime Rodinson, İslâmiyet ve kapitalizm, Orhan Suda çevirisi, 1969, İstanbul, sayfa: 63 ve sonrası.

⁷ Bak. Mahmut Şeltut, Mecellet el-Ezher, C. 52, sayı: 5, sayfa: 526-528, Ekim 1960.

⁸ Selçuklularda yüzde yirmi beşe dek faiz hakkında bak. Osman Turan, Selçuklu türklerinde faizle para ikrazına dair hukukî bir vesika. T.T.K. Belleten, C. XVI, s. 62, sayfa: 251-260, 1952. Osmanlılarda yüzde onbeşe dek faiz uygulandığı hakkında bak. Türk Tarih Belgeleri Dergisi, C. 2, sayı: 3-4, Ankara 1967, sayfa: 49-145. Bu uzun makalede bu konuda daha bir sürü ferman var.

Herkesin düşüncesine, inancına saygı göstermemiz bir ödev, kendi düşünce ve inancımıza saygı beklememiz de hakkımızdır. İslamda bağınazlık ve zorbalık yoktur, hoşgörü vardır. Hz. Muhammed, yaşamı boyunca cahillerin, puta tapıcıların bağınazlığı ile savaşmıştır. Bağınazlık, özgürlüğü tanımamak, vicdanlara baskı yapmaktır. Vicdan özgürlüğünü tanımamak ise, ahlakı da bozar, halkı samimiyetsiz, riyakâr ve çıkarıcı yapar; kişiler arasında sevgi, saygı ve kardeşlik yerine, ayrılık, kin, bölücülük, cephecilik, düşmanlık sokar, ulusun ilerlemesine, halkın uygarlık alanında yücelmesine engel olur.

İslâmiyet, kişiyi aklın almadığı inanç ve hurâfelerden kurtarmayı, akla ve düşünceye değer vermeyi, bilime yönelmeyi amaç edinmiştir.

Peygamberin yakın arkadaşı, ikinci halife Hz. Ömer, Akabe Biatı'nın yapıldığı ve müslümanların, Mekkeli puta tapıcılar kendilerine saldıracak olurlarsa ölünceye dek direneceklerine dair altında yemin ettikleri Rıdvan Ağacı'nı, sonradan halk kutlu sayıp ziyaret etmeye başlayınca, kökünden kestirmiştir.

DİN İŞLERİ - DÜNYA İŞLERİ:

Hz. Muhammed aynı zamanda devlet başkanı olduğu için din ve dünya işini bir arada yürütmüştür. Ama aslında dinin temelleri ile topluma ait işler ayrıdır. Hz. Peygamberin, kendi yerine geçecek kişi hakkında bir şey söylememesi ve Hz. Ömer zamanındaki uygulama, bunu açıkça gösteriyor.

İslâmiyet, toplum düzenine, kişinin mutluluk içinde yaşamasına önem verir. Bu nedenle evlenmeyi, çoluk çocuk sahibi olmayı öğütler. Kişileri, araçların, çıkarıcıların, hahamların, papasların, şeyhlerin elinden kurtarıp ona onur ve özgürlük verir. İslama göre herkes özgürdür. Dilediği yerde ibadet eder. Dilediği helal şeyleri yer içer, kimseden izin almadan din ve dünya işlerini görür. Herkes kendi yaptığından sorumludur; başkasının günahını yüklenemez, suç bağışlayamaz ve kimseyi kurtaramaz. Bu nedenle müslümanlar dîni baskı altında olamazlar, herhangi bir inanca zorlanamazlar.

Toplum çıkarları söz konusu olunca, Kur'anın dünya işiyle ilgili hükümleri bile ona göre ayarlanır. Bu konuda Hz. Ömer (halifeliği: 634 - 644) iki örnek vermiştir: biri, Kur'anda, (müellefe-i Kulub) denen kişilere, savaşlarda alınan ganimetlerden ayrıca pay

verilmesi emredildiği halde vermemiştir⁹. İkincisi, yine Kur'anda, savaflara katılan gazilere, elde edilen ganimetlerin beşte dördünün dağıtılması emredilmiştir. Hz. Ömer, savaflarda ele geçen taşınmaz malları bölüştürmemiş, bunlarda daha sonra gelecek kuşakların da hakkı ve payı var demiştir¹⁰.

Hz. Peygamber, dünya işleri için gerekli kuralları, kendi girişimi ile koyamadığı durumlarda Tanrıya yalvararak yardım istemiştir. Bunun bir çok örnekleri vardır: Zinada recmetme, miras, şarabın yasaklanması, eşlerinin örtünmesi olaylarında olduğu gibi...

Dahası, kimi kurallar için Hz. Ömer, Peygambere "Tanrıya yalvar şu konuda uygulanacak kural bildirilsin" deyip Peygamberin de Allaha yalvarması üzerine hükümler bildirildiği olmuştur. Bunlara (muvâfakat-ı Ömer) denir ki bunlar ondört kadardır.

Türkiyemizde din anlayışında hatâ, din ve dünya işlerinin birbirine karıştırılmasındadır. Din işleri, inanç, ibadet, helal ve haramdır. Ötekiler dünya işleridir. Yukarıda da dediğimiz gibi Hz. Muhammed hem din hem devlet lideri olduğundan, zorunlu olarak ikisini birlikte yürütmüştür. Zorunluk kalkınca, işin gerekliliğine uymak, bunları birbirine karıştırmamak gerekir. Bu tutum, dinsizlik demek değil, Tanrının, kulun ve devletin hak ve görevlerini ayırmaktır ki işte laiklik budur. Herşey dinin içine sokulursa o zaman bu konular, içinden çıkılmaz bir hal alır. Nitekim bir zamanlar, bıyık sakal kesme, pantolon şapka veya fes giyme, kravat takma, gömlek geyme, çatal kaşık kullanma, masada ve ayrı kapta yemek yeme, doktora muayene olma, diş doldurtma, kolonya sürme, ispiro ocağında yemek pişirme demek suretiyle yeyip içmeye, sağlık işlerine ve giyinmeye karışılmıştır. Oysa ki bunlar din konusu değil, kişinin sağlığı ve rahatlığı ile ilgili şeylerdir.

Çay, kahve ve tütün içmek gibi şeyler için de dinde bir hüküm yoktur. Bunlar için dîni bir hüküm vermek, temizlik için kolonya kullanmak haramdır, sarık sarmadan veya cübbe giymeden namaz kıldırılmaz demek dine müdahaledir.

⁹ Müellefe-i kulub hakkında bak. Neşet Çağatay, Yüz Soruda İslam Tarihi, 1972, İstanbul, sayfa: 217 ve sonrası.

¹⁰ Bak. Osman Ergin, Türkiye Maarif Tarihi, 3. cilt, ss. 919 not. Corci Zeydan, Medeniyet-i İslâmiye Tarihi, Zeki Megâmiz çevirisi, C. 1, ss. 49, İstanbul, 1328.

Yahudilikte ve hıristiyanlıkta dîni hükümleri din adamları yani hahamlar ve papaslar yerine getirir. Müslümanlıkta hahamlık da ruhbanlık ta yoktur. Cuma, bayram ve cenaze namazları dışında, namazı herkes istediği yerde, tek başına ya da toplu olarak kılabilir ve namaz kıldırmasını bilen herkes imam olabilir ve toplumun yadrgamıyacağı giysileri giyebilir.

Müslümanlıkta taklitçilik, körükörüne şekilcilik yoktur. Bir hadis, “güçleştirmeyin kolaylaştırın, korkutmayın müjdeleyin” diyor.

Bilgi ve hüner öğrenmeyi, askerlik yapmayı, çoluk çocuğunun geçimini sağlamak için çalışmayı ibadet sayan, başkalarına bilim öğretmeyi en büyük savab ve sadaka sayan, “bilim Çinde de olsa öğrenin”, “beşikten mezara dek bilim öğrenin” diyen bir din, gericiliğe, bağınazlığa yöneltilemez, din sömürücülüğü ile kirletilemez. İbadet tüm insanlık kurallarıdır. Elde tesbih, başta takke ile ve sakal bırakmakla, kadınların başını örttürmekle iyi müslüman olunamayacağı gibi tüm ibadet görevleri de yerine getirilmiş olmaz.

Katolik papasları başlarına takke, sırtlarına cübbe giyerler. Ortodoks papasları da başlarına fes, sırtlarına cübbe giyerler, Rahibeler, tepeden topuğa dek her yerlerini örterler, saçlarının bir telini bile göstermezler. Giyinişlerine bakıp bunları müslüman mı sayacağız?

HALİFELİK HİLÂFET ÖZLEMİ:

Halifelik kaldırılalı elli yılı geçtiği, hiç bir Arap devleti bu işe önem vermediği, aldırmadığı halde Türkiye’de hâlâ halifeliği yeniden getirme özlemi çekilmekte, çabası sürdürülmektedir. Bu çaba, ya bu kurumun din açısından niteliğini bilmeyişin, ya da çıkarlarını daha rahat sürdüreceklerini düşündükleri şeriat düzenini, halifelik yoluyla daha kolay kuracaklarına inananların ham hayalleri ürünüdür.

Halife terimi Kur’anda, Peygamberin ölümünden sonra ona vekâlet edecek kişi anlamında hiç geçmez. Peygamberin kendisi de, ölümünden sonra yerine kimin geçeceği hakkında hiç bir şey söylememiştir. Çünkü bu, toplumun yönetimi ile ilgili ve tamamiyle dünyaya ait bir iştir. Dîni olsaydı Kur’anda ya da hadiste bu hususta bir hüküm olması gerekirdi¹¹.

¹¹ Bakınız: Ali Abdurrezzak, İslâmiyet ve Hükümet, Ömer Rıza (Doğrul) çevirisi, 1927, İstanbul, ss. 6 ve sonrası. Seyyid Bey, (eski adalet bakanı) Hilâfetin

Abbâsî halifesi el-Kaadir Billah Ebu'l-Abbas Ahmet (halifeliği: 991 - 1031) zamanında Bağdat'ta kadılık yapan ve "el-Ahkâm üs-Sultâniyye" adıyla, islamda hilâfet ve devlet hukuku üzerine ilk ciddi eseri yazan ünlü imam Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverdi (974 - 1058) de eserinin ilk bölümünü halifelik konusuna ayırdığı halde, Kur'anda ya da hadiste hilâfet hakkında bir hüküm olduğunu söylememiştir¹².

Peygamberin ölümünden hemen sonra Medine'de, bu şehrin ileri gelen yerlileri ile Mekke'den gelme göçmenler arasında başkanlık için tartışma, Peygambere kimin vekâlet edeceği konusunda değil, müslüman topluluğunu kimin yöneteceği, kurulmuş olan yeni düzeni kimin koruyacağı konusunda idi. Konu bu olmasaydı Medine'nin ileri gelenleri, islamın kurulup yayılmasında canlarıyla, mallarıyla hizmet etmiş bulunan Peygamberin akrabalarını, yakın arkadaşlarını bir yana itip ortaya atılmazlardı. Peygamberin yerine müslüman topluluğunu yöneten kişilere halife denmesi çok sonradır. İlk sıralarda bunlara "emîr", "emîr el-mü'minîn" deniyordu.

Halifeliğin dinî değil bir dünya işi olduğunu, yani halkın yönetimi ile ilgili emirlik olduğunun başka delilleri de şunlardır:

1) Emevî soyundan Ebu Süfyan'ın oğlu Muaviyenin, yönetimi ele almasıyla babadan oğula geçen bir halife-sultan sisteminin kurulması üzerine halifelik mücadelesi kızıştı. Muaviye 680 yılında ölünce yerine geçen oğlu Yezid (642 - 883) Şam'da; Iraklıların çağırıp biat ettiği, Peygamberin torunu ve Ali b. Ebi Tâlib'in oğlu Hüseyin (625 - 680) Kerbela çevresinde; Mekke'de ise, Ebu Bekir'in kızı Esmâ ile Zübeyr b. Avvam'ın evlenmesinden doğma Abdullah (622 - 692) halife bulunuyorlardı. Yani, aynı zamanda üç halife görev yapmakta idi.

2) Abbâsîlerin Şam'daki Emevîler sülâlesini kılıçtan geçirerek ortadan kaldırdıkları sırada bunlardan, onuncu Emevî halifesi Hişam'ın torunu Abdurrahman (731 - 788) canını kurtarıp İspanya'ya ulaşarak hükümdar tanındı. Böylece Endülüs Emevîleri Devleti

Mahiyet-i şer'iyyesi, 1924 (1340), Ankara, ss. 4-6. Bu eseri Suphi Menteş'in yeni harflere çevirisi, 1969, İstanbul, ss. 8-15. Hilâfetin niteliği hakkında 25 kişinin yazdığı makalelerden oluşan kitap, türlü makaleler.

¹² Bakınız: Ebu'l-Hasan el-Mâverdi, el-Ahkâm üs-Sultâniyye, Ali Şafak çevirisi, 1976, İstanbul, ss. 5 ve sonrası.

kurulmuş oldu. Bunun soyundan gelenler, 929 yılına dek emîr ve sultan ünvanlarını kullandılar. 912 de tahta çıkıp elli yıl yönetimi elinde bulunduran üçüncü Abdurrahman (892 - 961), 929 yılında, Nâsır Lidinillah ünvanı ile halifeliğini ilan etti. Öte yandan, yine bu sırada Mısır'da, 909 yılında kurulup 1171 yılına dek hüküm sürmüş olan Fâtımîler halifeliği de bulunuyordu. Yine üç ayrı yerde ve aynı zamanda üç halife...

3) Bağdat'taki Abbâsîler Halifeliğinin 1258 yılında İlhanlılar (İran Moğolları) hükümdarı Hülegü (1217 - 1265) tarafından ortadan kaldırılması üzerine, islâm âlemi üç buçuk yıl halifesiz kaldı.

36. Abbâsîler Halifesi el-Mustansır Billah'ın kardeşi Ahmet, Bağdat faciasından kaçıp kurtularak Mısır'a, Türk Kölemen sultanlarından, el-Bundukdârî demekle tanınan "Melik üz-Zâhir Rükneddin Baypars'm (saltanatı: 1260 - 1277) yanına gelip soyunu, başkadı karşısında isbat ederek büyük törenle 9 Haziran 1261 günü "el-Mustansır-ı Billah Ebu'l-Kasım" adıyla halife olmuştu. Bu halifenin, yönetimle ilgisi yoktur. Kendisi, Türk kölemen sultanları yanında, din işlerine bakan bir kişi niteliğinde idi. Osmanlı İmparatoru Yavuz Sultan Selim (yaşamı: 1467 - 1520. saltanatı: 1512 - 1520), 1517 yılında halifeliği, bunun soyundan gelen 3. Mütevekkil ala'llahdan (halifeliği: 1509 - 1517) almıştır.

Görülüyor ki bu kurum yani halifelik, din düzeninin egemen olduğu zamanlarda bile bugün gösterilmek istendiği gibi önemsenmemiştir.

1517 yılından beri islam âleminin dinî lideri de sayılan Osmanlı İmparatorları, güçlü oldukları sıralarda bu ünvana önem vermemişler, halifelğe ait dinî işleri şeyhülislamı gördürmüşlerdi. İmparatorluk gerilemeye başladıktan sonra uluslararası ilişkilerde halifelik yetkilerini ileri sürmeye başladılar.

Bu hak ve yetkilerden yararlanılmak istendiğini gösteren ilk belge, 1774 tarihli "Küçük Kaynarca Andlaşması"dır. Osmanlı İmparatorları, Kara Deniz kuzeyindeki egemenliklerinden bu anlaşma ile vazgeçtiler ve Kırım Türkleri'nin bağımsızlığını tanıdılar. Bu anlaşma sırasında Ruslar, Türkiye'de yaşayan ortodoks hıristiyanların himaye hakkını istediler. Osmanlı sultanları buna karşılık olmak üzere, Kırım müslümanlarının dinî bakımdan halifeye bağlı kalmalarını ve anlaşmaya, Kırım müslümanları üzerinde, halife sıfatı ile

dinî otoritesinin sürdürüleceğine, Kırım yarımadasındaki bütün kadıların Osmanlı sultanları tarafından atanacağına dair bir madde eklenmesini istedi.

Osmanlı sultan-halifelerinin, devleti teokratik bir düzenle yönetmediklerinin bir delili de, devlet yönetiminde şeriat kanunlarından daha geniş bir gelenek ve görenek yasaları ve tüzükleri (kavânin-i örfiyye) sisteminin var oluşudur. O zaman devletin bir çok yönetim işleri bunlarla yürütülüyor, bir çok vergi ve resimler bunlarla alınıyordu. Örneğin, şarap bacı, domuz resmi hep bu örfî yasalarla alınıyordu¹³.

LAİKLİK :

Bu konu şimdide dek türlü yönlerden bir çok kişilerce çok işlenmiştir. XXI. yüzyılın eşliğinde bulunduğumuz bir sırada laiklik konusunda hâlâ gerçekçi ve akılcı bir anlayışa varamamış olmamız çok acıdır.

Laiklik yanlıları ile ona karşı olanlar arasındaki sürtüşme neden sürüp gidiyor? Bunun asıl nedeni, yurdumuzda islam dininin amacını, prensiplerinin temelini iyi anlayan kişiler oranının çok düşük olmasıdır. Bilgisi, görgüsü, genel kültürü gelişmemiş, dini yalnız namaz kılıp oruç tutmak ve anlamını bilmeden Kur'an okumak sanan geniş halk tabakası bu konuda sağlam bir yargıya varamaz.

Çağımızın politik, sosyal ve ekonomik akımlarından, bunların etkilerinden habersiz bulunan, ciddî ve bilimsel bir kitap ya da makale bile okumayan, okusa da anlamayan, dindar ve bilgi geçinen çıkarıcı takımı, cahil halk tabakasına, laiklik dinsizliktir dedimi iş tamamıdır. Bu söze inanan ve kânanlar artık bu fikrin şiddetli savunucusu kesilirler.

¹³ Bakınız: Neşet Çağatay, Türkiye'de gerici eylemler, 1923 den bu yana, 1972, Ankara, ss. 8 ve sonrası. Halifelik konusunda daha geniş bilgi için bak. burada 11 No.lu nottaki eserler ve Neşet Çağatay, Yüz Soruda İslam Tarihi, 1972, İstanbul, ss. 301 ve sonrası ve başka ilgili yerler.

Osmanlılar devrinde şarap bacı ve domuz resmi gibi, şer'î olmıyan, hattâ şeriata aykırı bulunan vergi ve resimlerin alındığı hakkında bak. Prof. Ömer Lütfü Barkan'ın toplayıp yayınladığı "Osmanlı kanunnameleri". Bu eserin adı: Osmanlı İmparatorluğunda Zirâî Ekonominin Hukûkî ve Mâlî Esasları, İstanbul, 1943. Türlü kanunnameler.

Laikliğe karşı olanlar, dinle dünya işlerinin birbirinden ayrılmıyacağını savunduklarından biz, konuya dinî temeller açısından yaklaşmak istiyoruz¹⁴. Bu nedenle bu yazımızda önemli islam kurallarının nitelikleri üzerinde çokça durduk.

Hz. Peygamber hem din lideri hem de devlet başkanı olduğundan sağlığında dinî inanç ile toplum yönetimine ait kurallar içiçe görünür, ama yukarıda belirttiğimiz gibi dikkatle bakılırsa bunların hiç bir zaman birbirine karıştırılmadığı anlaşılır. Örneğin, laikliğe karşı olanların, dinin en önemli bir parçası saydıkları halifelik konusunda Kur'anda bir hüküm olmadığı gibi Peygamber de bir şey söylememiştir.

Sanki islâmın altıncı şartı imiş gibi, sanki Tanrının bütün buyrukları yerine getirilmiş de o kalmış gibi üzerinde fırtına koparılan, kadının örtünmesi konusuna Hz. Ömer'in Hz. Muhammed'i zorlaması ile eğilinmiştir.

Çok yararlı ve yüzyıllar boyu çok hayırlı işler görmüş bir kurum olarak gelişmiş olmakla birlikte, Kur'anda ve hâdislerde hakkında açık ve kesin bir hüküm bulunmayan vakıf kuralları, Kur'anın kesin hükümler getirdiği miras hukukunu altüst etmiş, kökten değişikliğe uğratmıştır¹⁵.

¹⁴ Laikliği daha geniş ve türlü yönlerden işleyen eserler için bak. Laiklik, Millî Tesânüd Birliği yayınlarından No. 4. olarak çıkan bu eserde ondokuz yetkili kişinin makalesi vardır. 1954, İstanbul. Bülent Dâver, Türkiye Cumhuriyeti'nde Laiklik, 1955, Ankara. Çetin Özek, Türkiye'de Laiklik, gelişme ve koruyucu Ceza Hükümleri, 1962, İstanbul. Târik Zafer Tunaya, İslamcılık Cereyanları, 1962, İstanbul. Fehmi Yavuz, Din Eğitimi ve toplumumuz, 1969, Ankara. Neşet Çağatay, Türkiye'de Gerici Eylemler (1923 den bu yana), 1972, Ankara.

¹⁵ İslam miras hukukuna göre ölenin terekesi, gömülme giderleri ve borçları çıktıktan ve varsa vasiyeti yerine getirildikten sonra dokuz dereceye ayrılmış bulunan hak sahiplerine, Kur'anın Nisâ sûresinin 10-12. âyetlerindeki temel ilkeler göz önüne alınarak belli kurallara göre paylaşılır.

Oysa ki zürri veya ehlî vakıfta yani çocukların yararlanması için kurulmuş bulunan vakıflarda vakıf yapan, kız ya da erkek ayırımı yapmadan, çocuklarından dilediğine ve miras kurallarına bakmadan, onlara bağlı kalmadan istediği kadar pay verebilir. Kız ya da oğlan paylarının ikili birli olmasına bakılmaksızın vakıf yapının isteğine göre malını paylaşırma olanağını verir. Çünkü vakıfta vakfı yapan, sağlığında dilediği koşulları koyabilir ve bunlara uymak zorunludur. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bak. Neşet Çağatay, İslamda vakıf kurumunun miras hukukuna etkisi, Vakıflar dergisi, sayı: XI, sayfa: 1-6, Ankara, 1976.

Bunlar ve Hz. Ömer'in, yukarıda sözünü ettiğimiz uygulamaları gibi daha bir çok örnekler, toplum gereksinmelerinin, sırf dînî sanılan hükümleri nasıl değiştirdiklerini gösterir.

Bugün dünya devletlerinin yüzde yüze yakınının benimsediği laik düzende, kişiler ve toplumlar arası ilişkileri dînî kurallar değil, gelenek, görenek, sosyal ve ekonomik kurallar ve yasalar yürütür, yönetir.

Gerçekte laik görüş, Türkiye'mizde çok önceleri, katı islam ehli-sünnet görüşüne karşı, dünya işlerine de önem veren derviş tarikatlarının eylemleri ile başlamıştır. Dine, çalgılı, kadınlı-erkekli, içkili törenleri sokan bektâşilik ile çalgıyı ve raksı sokan mevlevîlik, iki somut örnektir.

İslam dîni doğomatik (naklî) değil, rasyonel (aklî) bir dindir. Atomun parçalanmasını, insanoğlunun aya ayak basmasını mümkün kılan pozitif bilimleri, kozmografyayı, astronomiyi, fiziği, kimyayı Kur'anda var sanan bir kafa, islâmiyeti gerçek yönleriyle kavrayamaz. Kur'an, fizik, kimya kitabı değil, insanlık, ahlak ve toplum ilişkilerini, sosyal yaşam kurallarını kapsayan ilâhî bir kitaptır.

Pozitif bilimler sürekli olarak değişir, yeni kurallar ortaya atar. Kur'an ise, genel çizgiler halinde yasaklar, buyruklar koyarak, örneklerle öğütleyerek kişi ve toplum ilişkilerinin moral yapısını kurma amacını güder.

Kuralları sonsuza dek değişmez nitelikte olan bir din kitabından yani Kur'andan, temeli sürekli değişiklik ve düzeltmeye dayanan pozitif bilimleri öğrenmeye çalışmak, dîni anlamamak, hattâ onunla alay etmek olur.

Bu tür sakat düşünce, sadece marazî bir fantazi olarak kalsa, kişiyi ilgilendirir bize ne deyip geçebilirdik. Ama Avrupa'da, dünyayı kâinatın ortasında gören ve güneşi, ayı onun çevresinde döner kabul eden Batlamyos (Klaudios Ptolemaios: 108 - 168) varsayımını çürütüp, bugünkü modern astronominin, kozmografyanın temelini kuran Polonyalı bilgin Kopernik'in (Nikolai Kopernik: 1473 - 1543), yerçekimi kanununu bulan İngiliz bilgin Nevton'un (İsaac Newton: 1642 - 1727), İtalyan fizikçisi Galile'nin (Galileo Galilei: 1564 - 1642), Alman astronomi bilgin Kepler'in (Johannes Kepler: 1571 - 1630) buluşları, o zamanki bilim kurallarını kökten değiştirirken, reformasyon, rönesans, yeni buluşlar, yeni bölgelerin bulunuşu, Avrupa'da

yepyeni bir dünya görüşü oluştururken, buhar ve elektrik güçleri mekaniğe uygulanarak endüstri ve ticaret hızla ilerlerken, matbaa, düşün ürünlerini dünyanın dört bir yanına dağıtırken bizdeki medrese ulemâsı, bütün bilimlerin Kur'andan başka bir yerde bulunamayacağını ilan ediyordu. Madem bütün fen ve teknik bilgiler Kur'anda vardı da neye kendileri matbaayı, makinaları, elektrik araçlarını yapamadılar?

Her şeyi dine bağlayan bu sakat anlayış ve tutum, bilimin ve tekniğin ülkemize girişini üçyüz yıl geciktirdi.

Aynı zihniyetin temsilcileri, yanlışlığı, kullanışsızlığı biraz akli eren herkes tarafından kabul edilen hicrî takvimi Türkiye'de kullanmak için çaba sarfedenler, hattâ yasaklayıcı yasanın bulunmasına rağmen kullananlar var.

Bu takvim her şeyden önce dinî değildir çünkü, ne Peygamber, ne de ondan sonra yönetimi eline alan halife Ebu Bekir kullanmıştır. İkinci halife Hz. Ömer de maddî bir zorluğun ortaya çıkması üzerine ve yönetiminin beşinci yılında yani 638 de kullanmaya başlamıştır. O zamana dek müslümanların kullandığı takvim, puta tapıcı Mekke'lilerin kullandığı, Habeş ordusunun Mekke'ye saldırısını başlangıç alan "fil yılı takvimi" idi.

Ayrıca hicrî takvim her yıl, gerçek yıldan yani güneş yılından on gün yirmi saat elli dokuz dakika oniki saniye eksiktir. Bu nedenle her otuz üç yılda, güneş yılı takviminden bir yıl eksik gelir. Yani bugün kullandığımız ve milâdî takvim denen güneş yılı takviminin 32 yılı, ay yılına dayanan hicrî takvimin 33 yılına eşittir. Bu, şu demektir: hicrî takvime göre düzenlenmiş bir nüfus cüzdamında bir kişi 66 yaşında görünüyorsa o kişi gerçekte 64 yaşındadır.

Bundan başka, hicrî takvimlerin bu onbir güne yakın kısalığı yüzünden, hicrî yıl aylarının ilk günleri her yıl onbir gün önce gelir. Bu nedenle Hz. Peygamber, fil yılı takviminin ilk yılının Rabiülevvel ayının 12. günü yani, milâdî 571 yılının Nisan ayının 20. günü doğduğu halde, Rabiülevvel ayının ilk günü güneş yılının ayrı ayrı aylarına geldiğinden, onun doğumunun kutlandığı "mevlid kandili", her yıl ayrı ayrı zamanlarda olur¹⁶.

¹⁶ Bu konu ve genellikle zaman ölçümü ve takvimler üzerine ayrıntılı bilgi için bakınız: Neşet Çağatay, Eski çağlardan bu yana zaman ölçümü ve takvim. A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi cilt: 22, sayfa: 105-138 Ankara, 1978

Din kuralları eskiden hıristiyanlıkta da toplum düzenine egemendi. Reformasyon eylemlerinden önce onlarda da fâiz haramdı, örtünme vardı.

Kilise, bu din kurallarının uygulanmasının korunup sürdürülmesine bütün gücü ile çalıştı. Bilime, sosyal, ekonomik gelişmelere karşı çıktı. Kopernik'i, Galile'yi, bilimin gerçeklerini ortaya çıkardı diye ölüme mahkûm etti. Ama, zamanın aydınları, yılmadan ve bilinçle halkı uyarma yolunda yürüyerek sağduyuyu toplumda egemen kıldılar.

Hele aydınlanma devrinde Monteskiyö'ler (Montesquieu: 1689 - 1755), Volter'ler (Voltaire: 1694 - 1778), Jan Jak Ruso'lar (Jean - Jacques Rousseau: 1712 - 1778) din ve devlet, devletle halk, eğitim, yasama, yargı ve yürütme konuları üzerine, eski çağlar toplumlarından örnekler vererek yazdıkları önemli ve değerli yapıtların etkisi ile akılcı ve bilimden güç alan görüşler yaygınlaştı. Bilime ve tekniğe hızla yönelindi.

Böylece Avrupa ulusları, bu alanda hâlâ uykuda olan, hurâfelerle uğraşan ulusları, ekonomik ve politik yönlerden boyundurukları altına aldılar, dünya üzerinde geniş sömürge imparatorlukları kurdular. Avrupanın, Portekiz gibi (yüzölçümü: 91.641 Km².), Hollanda gibi (40.893 Km².), Belçika gibi (30.513 Km².] kimisi Konya ilimizin yüzölçümünden küçük devletleri bile, dünyanın en güzel iklimli yerlerinde, ülkelerinin 100-150 katı sömürge topraklarına sahip oldular. Bunların parasal güçleri ve ekonomik üstünlükleri hâlâ sürmektedir.

Laiklik konusunda doğru ve gerçek yargıya varmak için, dinin amacını, ana ilkelerini iyi bilmek, geniş kültüre sahip olmak ve bağınazlıktan kurtulmuş olmak gerekir.

Halk bu yönde eğitilmez, okuma alışkanlığına sahip kılınmazsa onlar, her şeyi dindaen sayar, böyle olunca da din ve dünya işinin ayrı düşünülmesi olanak dışı kalır.

Din, Allahla kul arasındaki bağ ve bir ahlak ve vicdan konusudur. Türk devrimi, dini, dünya işlerinden ayırarak pratik yaşantının her zaman değişen gerçeklerini pozitif bilimlere bağlamakla din kurumuna da en büyük saygıyı göstermiştir.

Zaten bugün dünyada, tamamen din kuralları ile yürütülen bir devlet kalmamıştır; çünkü bu imkânsızdır. Suudî Arabistan Devleti

bu iddiada görünüyorsa da, kara, hava, deniz ticaret kanunları, her türlü uluslararası ilişkiler, müslüman olmıyan uluslarla petrol, silah ve mal alışverişi, bankacılığın her türlü işlemleri, esham, tahvilat, çekler bu ülkede uygulandığına ve bunların hiç biri islam hukukunda bulunmadığına göre ve bir çok hıristiyan kökenli yasaları kullanıp uyguladıklarına göre bu iddiaları temelsizdir, havada kalmaktadır.

Din için de, laiklik için de, ülkemizin ilerlemesi, güven ve mutluluk atmosferinde yaşaması için de en gerekli şey, yetenekli, hoşgörülü, hiç bir parti hizmetinde olmıyan yansız din adamları yetiştirilmesi, halkın bu tür kişiler tarafından din ve ahlak bakımlarından uyarılmasıdır. Bu işte en etkili yol, din adamının, kişilere iyi ahlakı ile örnek olmasıdır.

Avrupa'nın üstünlüğü, birinci derecede bilime önem vermesinde, kilisenin sosyal işlere karışmamasında ve din adamlarının kültürlü ve hoşgörülü olmasındadır.

Artık günümüzün aydını, mâbetlerde, partizanlık, kişilere saldırı ve çıkarıcılık yapılmasına, bilimin verilerine, yeniliklere saldırılmasına tahammül edemiyor, edemez, etmemelidir de.